

III. Нові досліді про весільні обряди.

(Théodore Volkov, Membre de l'anc. Section du Sud-Ouest de la Soc. Imp. Russe de Géographie: Rites et usages nuptiaux en Ukraine. (Extrait de l'Anthropologie. Paris. Masson, éditeur.)

В передмові до цієї обширної студії про весільні обряди і звичай на Україні заявляє д. Волков, що хоче на одному примірі дати причинки до всего того, що знамениті вчені, такі як Леббок, Тайлор, Бахофен, Мак-Ленан, Морган, Летурно, Уількен, Жиро - Телон, Штарке, Зібер, Ковалевський і другі вяснили в справі первісних форм подружжя і сім'ї і їх розвитку. Далі в 11 обширних розділах він описує хід усіх церемоній весільних в різних околицях України-Руси з їх звичаями, віруваннями й піснями. В останнім, 12-тім розділі зведені до купи пояснення і виводи самого д. Волкова.

Найважніші появи, котрих само сконстатоване і обяснене висгарчає до досягнення цілі, котру собі поставив д. Волков у своїй передмові, се подружжя з помічю рабунку і купівлі, гетеризм і матріархат. Наведені місця істнували первісні форми подружжя при помочи рабунку і купівлі. Д. Волков виказує і в теперішніх весільних обрядах та піснях багато слідів обох тих форм. Що в житю давно щезло під впливом нової цивілізації, істнує й доси при зовсім інших семейних і суспільних відносинах як формальний звичай, „установа“, церемонія весільна: розмови старостів-довців з родичами дівчини, битва; котру будім то зводить дружина молодого з парубками, що боронять молододі і не хочуть її видати, доки не дістануть дарунків; звичай і пісні, в котрих брат або сестра молододі продають її молодому; „віно“, т. е. певна сума грошей, котру молодий перед весілем виплачує родичам молододі а котру ті ему опісля звертають; в кінці сама весільна дружина, що має старі воєвцькі назви „князь, бояре, хорунжий“, весільна хоругва і символічний меч, все те — зостанки стародавніх форм подружжя рабункового і купного. Сліди іншої важної появи — гетеризму — бачить д. Волков у Українців в т. зв. „вечеринях“ та „досвітках“. Ї се складкові вечери, устроювані спільно дівчатами і парубками одного села, що становлять немов дві окремі, zorganizовані громади в селі (парубоцтво і дівоцтво.) Ті вечери тягнуться нероздільно до пізної ночі і кінчать ся частенько правдивими оргіями і спільним нічлігом дівчат з парубками. Подібне діє ся також по весільній вечері, тільки що тоді в оргії беруть участь жінки й чоловіки, а молодіж бувше виключена. До слідів гетеризму зачислює д. Волков також спільне ночуване парубка з дівчиною від заручин аж до весіля; звичай сей і по за Україною лучає ся часто і звісний під назвою „пробних ночей.“

Що-ж доторкаєть ся до первісного матріархату, то сліди его д. Волков бачить в тім, що у всіх укр. весільних обрядах мати займає перше і головне місце, а батько або зовсім не являє ся, або являє ся тільки побіжною фігурою. Сему питаню посвятив молодий галицько-руський учений д. Вол. Охримович спеціальну студію, котрої дві перші частини вийшли в московському журналі „Етнографическое обозрѣіе“; незалежно від праці д. Волкова він дійшов до таких самих виводів.

З інших, не менше важних весільних церемоній, докладно описаних і пояснених д. Волковим, згадаю тут тільки про деякі важніші, як ось: обмін хлібами при сватаню; обдаровуване старостів хустками і рушниками при заручинах; святе деревце (гільце) і вите вінців днем перед сльобом; спрощуване гостей весільних; святий хліб (коровай) котрий, печуть, убирають і розділюють між усіх гостей при множенстві церемоній, танців і пісень; похід до церкви і поворот та привязані до них обряди і повірки; обід в домі молододі, обрядовий поцілуй; розділ дарунків між гостей; уплата, котру молодий дає на користь дівоцтва і парубоцтва за те, що „забирає“ з поміж них молододі; поціпчини молододі; вечеря, після котрої молоді танцюють, а старі обходять церемонії з діжею; приготування до відїзду в дім молодого, по-

світ, прощане, обрядові удари; привитане молодій парі в домі молодого, церемонія з домашнім огнищем, роззуване черевиків і знімання панчіх молодій довершене подружжя через спільне спане молодих, після котрого прилюдно показують докази дівоцтва молодій; посольство до матері молодій; перше снідане молодих (молода іде сама по воду); поживане меду; врочисте запрошене свекрухи, перед котрою молодий ховає ся; остатня оргія з танцями і піснями, при котрій супроти молодій виконує ся загальне „право мушци“; звичай молоченя збіжя і т. і. Всі ті церемонії в їх найдрібніших частих показує д. Волков на підставі всіх звісних ему матеріалів, друкованих і рукописних, користуючи ся також усіма науковими обробленнями, що доторкали ся сеї теми. Хоча ж автор в передмові заявляє, що поки що опрацював тільки українські весільні обряди, а порівнюючу студію про всі весільні обряди подасть пізніше, то все таки і в сій студії находимо на кождім кроці багато вказівок на паралельні явища не тільки у других Словян, але також у інших народів європейських, азійських, африканських і австралійських, цивілізованих і нецивілізованих. Замітимо тут, що праця д. Волкова друкувала ся первісно в „Сборнику“ болгарського міністерства освіти, опісля ж з деякими доповненнями появилася в французькому журналі „L' Anthropologie.“

ВАСИЛЬ ЩУРАТ.

(*Adolf Černý, Svatba u Lužických Srbů. V Praze 1893. 8° стор. 62.*) Нова праця звісного чеського етнографа д. Черного має й зверхній вигляд дуже гарний: вона ілюстрована многими малюнками, а до пісень весільних за всігди додані й ноти. Що-ж до єї змісту, то в се повна збірка обрядів і пісень весільних у Лужицьких Сербів, в котрій автор пильно використав усіх своїх попередників на тім полі, а надто подав чимало паралельних звичаїв весільних у інших Словян. Я навмисно згадую про працю д. Черного безпосередньо по обговоренню праці д. Волкова, бо майже всі весільні обряди Лужицьких Сербів зовсім похожі на обряди українські, що zarazом найліпше свідчить про автентичність поданого матеріалу. Годить ся тут піднести одну важну обставину: воєнний характер військової дружини, котрій у Українців уже подекуди затрачує ся і переходить в символіку, у Луж. Сербів заховав ся доси далеко виразнійше, що також промовляє на користь виводів д. Волкова про існуванє у давніх Словян рабівницького подружжя. Інтересна також подана д. Черним пісня про пташине весіле „Ptačí kwas“, котру співають підчас весільного обіду. Д. Черному сказано, що єї уложив у XVIII. віці один рільник із Правочичь, Міхал Віць. Замічу, що пісні про сю тему з давен давна звісні Русинам-Українцям а др. Фр. Краус подає, що й у Югословян загально звісна пісня „Женио се врабац подунавац.“

ВАСИЛЬ ЩУРАТ.

Н О В І К Н И Ж К И.

Юрій Коссован (Осип, Домінік, Ігор, Гординський де Федькович). Написав Олександр Колесса. У Львові 1893.

В нашій літературі, бідній великими талантами, маємо за те багато примірів ломаня та нидія тих талантів. Не згадуючи вже про Шевченка, котрого горе гризло і не згризло, досить буде вказати на таких талановитих людей, як Руданський, Свидницький, у нас Заревич і в кінці Федькович. Біографія сего поета, без сумніву одного з найкрасших світочів нашої літератури, аж до появилення розвідки д. Колесси, котрої загол-вок ми висше написали, була майже зовсім темна і загадкава. Д. Колесса зібрав дуже важні і інтересні матеріали особливо про молодий вік поета аж до 1872 р., т. є. обхопив своїм дослідом весь розцвіт і початки упадку писательського таланту